

PRO STŘEDNÍ ŠKOLY

Nová

CVIČENÍ Z ČESKÉHO JAZYKA V KOSTCE

Michaela Mrázová

FRAGMENT

Nová cvičení z českého jazyka v kostce pro SŠ

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

Michaela Mrázová

Nová cvičení z českého jazyka v kostce pro SŠ – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA** a.s.

Nová

CVIČENÍ

Z ČESKÉHO JAZYKA V KOSTCE

pro SŠ

Michaela Mrázová

FRAGMENT

Copyright © Albatros Media a. s., 2019
Text © Michaela Mrázová, 2019
Cover photo © Diego Cervo / Shutterstock.com

ISBN tištěné verze 978-80-253-4315-9
ISBN e-knihy 978-80-253-4390-6 (1. zveřejnění, 2019)

OBSAH

ÚVOD	4	Přídavná jména	53
OBECNÉ VÝKLADY O JAZYCE	5	Zájmena	55
Funkce jazyka	5	Číslovky	56
Jazykověda a její disciplíny	5	Slovesa	58
Klasifikace jazyků	6	Příslovce	64
Diferenciace češtiny	7	Předložky	64
Jazyková kultura	7	Spojky	65
		Částice	65
		Citoslovce	66
VÝVOJ ČESKÉHO JAZYKA VE VZTAHU K VÝVOJI SPOLEČNOSTI	8	SKLADBA (SYNTAX)	68
		Věta a výpověď	68
ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA (FONETIKA A FONOLOGIE)	11	Větné členy	69
		Přísudek	70
GRAFICKÁ STRÁNKA JAZYKA	15	Podmět	72
Vyjmenovaná slova	15	Předmět	72
Psaní u, ú, ů	19	Přívlastek	73
Psaní ě	19	Doplněk	75
Skupiny souhlásek	20	Příslowečné určení	75
Psaní předpon s(e)-, z(e)- a předložek s (se), z (ze)	21	Větný rozbor	76
Psaní velkých písmen	22	Věta záporná	77
Psaní přejatých slov	25	Nepravidelnosti větné stavby	77
Psaní i/y v koncovkách jmen	26	Aktuální členění výpovědi	79
Shoda přísudku s podmětem	27	Souvětí	79
Interpunkce	29	Textová syntax	82
Souhrnná cvičení – různé pravopisné jevy	32	NAUKA O STYLU (STYLISTIKA)	85
NAUKA O SLOVNÍ ZÁSOBĚ (LEXIKOLOGIE)	34	Individuální styl	86
Slovní zásoba a její jednotky	34	Slohové rozvrstvení jazykových prostředků	88
Významové vztahy	35	Funkční styly	89
Jednoznačnost a mnohoznačnost	35	Stylistický a jazykový rozbor textu	98
Významové změny slov	37	Charakteristika textu – souhrnné cvičení	105
Vrstvy slovní zásoby	37	NEJČASTĚJŠÍ SLOHOVÉ ÚTVARY	109
Obohacování a změny slovní zásoby	39	Prostěsdělovací styl	115
Přejímání slov z cizích jazyků	39	Publicistický styl	117
Frazeologie	40	Odborný styl	123
Administrativní styl	44	Řečnický styl	128
Řečnický styl	45	Umělecký styl	129
Umělecký styl	47	Kritéria hodnocení slohových prací	137
Kritéria hodnocení slohových prací	48	ŘEŠENÍ	139
Stavba slova	48	POUŽITÁ LITERATURA	188
Administrativní styl	44	INTERNETOVÉ A JINÉ ZDROJE	189
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací	48		
Stavba slova	48		
Administrativní styl	44		
Řečnický styl	45		
Umělecký styl	47		
Kritéria hodnocení slohových prací			

ÚVOD

Publikace **Nová cvičení z českého jazyka v kostce pro SŠ** je určena nejen studentům středních škol, ale všem, kteří chtějí procvičit své stávající znalosti a dovednosti, nebo je rozšířit a zdokonalit. Obsahově navazuje na publikaci **Nový český jazyk v kostce pro SŠ**, se kterou je propojena vzájemnými odkazy na příslušné kapitoly.

Obsah i forma cvičení vychází z Rámcových vzdělávacích programů a zároveň z požadavků společné (státní) části maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury. Cvičení jsou tematicky rozdělena do kapitol podle jednotlivých jazykovědných disciplín, značný prostor je věnován také stylistické a slohové oblasti českého jazyka, ať už z pohledu vlastní tvorby textů různých stylů, nebo jejich analýzy.

Přehledný klíč k řešení úkolů obsahuje kromě správných odpovědí také odůvodnění a vysvětlení složitějších jazykových jevů. Publikaci je tak možné využívat během výuky, při průběžné domácí přípravě, k souhrnnému procvičování před maturitní zkouškou či samostatné přípravě na přijímací zkoušky na vysoké školy humanitního zaměření.

Poznámky:

str.
12

odkaz na další cvičení ve cvičebnici

Ii
Yy

str.
12

odkaz na teorii v učebnici

OBECNÉ VÝKLADY O JAZYCE

Funkce jazyka

1. O jaké funkce jazyka jde v následujících příkladech? Která z nich je základní funkcí jazyka?

- a) člověk je schopen předávat obsah svých myšlenek
- b) jazyk je prostředkem k vytváření literatury
- c) člověk dokáže vyjádřit svoje pocity
- d) jazyk je znakem určitého společenství lidí
- e) jazyk slouží jako prostředek manipulace
- f) vydávání příkazů a povelů pomocí jazyka
- g) předávání informací mezi lidmi

2. Které z následujících charakteristik jsou typické pro mluvený a které pro psaný projev?

promyšlený – vývojově starší – užití spisovné češtiny – v čase pomíjivý – bezprostřední – využívá neverbální komunikaci – realizován v ploše – jednodušší jazyková forma – situačně zakotvený

Jazykověda a její disciplíny

3. K následujícím příkladům přiřadte lingvistickou disciplínu, která se daným jevem zabývá:

- a) *Jan Železný byl český atlet, který stále drží světový rekord v hodu oštěpem.* – VH, který VV přívlastková
- b) *Kolik třešní, tolik višní.* = rčení
- c) *Bobača* – označení pro strašidlo nebo jiné zjevení působící strach používané na východní Moravě.
- d) Spisovná výslovnost přejatých slov s předponou *dis-* je pouze se [s], nikoli se [z].
- e) Původ slova *pistole* se u nás tradičně odvozuje od slova *píšťala*, což bylo označení historických střelných zbraní, které proniklo do ciziny a zpět do Čech se vrátilo v pozměněném tvaru.
- f) *Bomba* – slovo označující trhavinu, obecně výbušnou látku, v přeneseném významu také nečekanou, překvapující zprávu nebo událost.
- g) Ř = souhláska, znělá, úžinová, zubodásňová
- h) Správné tvary slova *idea* v 7. pádě jsou *ideou* i *idejí*.
- i) Prkno = slangový výraz pro snowboard
- j) Slovníky frekvenční uvádějí frekvenci užívání slov v různých typech textů.

Klasifikace jazyků

4. Přiřadte jazyky k následujícím klasifikačním kritériím:

angličtina, esperanto, latina, italština, čínština, slovenština, staroslověnština, hebrejština, řečtina, maďarština

- živé jazyky
- mrtvé jazyky
- umělé jazyky
- národní jazyky
- indoevropské jazyky
- světové jazyky

5. Přiřadte jazyky ke správné jazykové skupině:

norština, francouzština, ukrajinština, irština, dánština, rumunština, řečtina, angličtina, slovenština, islandština, španělština, hindština, perština, ruština, litevština

germánské	slovanské	románské	keltské	iránské	indické	baltské	izolované

6. Rozdělte slovanské jazyky do podskupin:

a) západní, b) východní, c) jižní

slovenština, ruština, bulharština, ukrajinština, čeština, srbština, makedonština, lužická srbština, staroslověnština, chorvatština, běloruština

7. Nejstarším dochovaným spisovným slovanským jazykem je:

- praslovanština
- pračeština
- staroslověnština
- staročeština

8. Vyberte správné tvrzení: Čeština je...

- jazyk indoevropský, přirozený, světový, mateřský, flexivní, diferenciovaný
- jazyk západoslovanský, národní, přirozený, flexivní, živý, úřední
- jazyk slovanský, mateřský, introflexivní, živý, přirozený, spisovný
- jazyk západoslovanský, umělý, živý, národní, mateřský

Diferenciace češtiny

9. Spisovná čeština:

- a) vznikla stíráním rozdílů mezi regionálními nářečími
- b) vznikla ze staroslověnštiny
- c) vznikla na základě češtiny středověké
- d) vznikla na základě středočeského nářečí

10. Co nepatří do spisovného jazyka?

knížní výrazy – argot – dialekty – archaismy – odborné termíny – profesní mluva – slang

11. Hovorová čeština je:

- a) nespisovný útvar češtiny
- b) mluvená varianta spisovné češtiny
- c) psaná spisovná čeština neformálního charakteru
- d) nespisovná čeština v neoficiálních situacích

12. V následujících větách vyhledejte příklady a) profesní mluvy, b) slangu, c) argotu:

Pastrňák se dokázal i s pukem na hokejce bravurně vyhnout hned dvěma ruským obráncům a naprosto neomylně zasáhl kasu do pravého horního rohu nad lapačkou brankáře.

Když mě pak dotáhli na fízlárnu, našli u mě ty prachy za perník, který jsem nestih schovat, než na mě zavolali chlupatý. A tak jsem další den skončil v lochu.

Včera jsem se ten děják šrotil až do půlnoci a stejně to vypadá, že nakonec dostanu kuli.

Dneska ráno přivezli další případ slepáku, to už je třetí pacoš se stejnou diagnózou za dva dny.

Jazyková kultura

13. Kodifikace je:

- a) věda zabývající se studiem kodexů
- b) odborné zachycení a uzákonění normy spisovného jazyka v příslušné příručce
- c) soubor zákonitostí v jazyce, kterými se řídí řeč
- d) slovníkové heslo

14. Purismus je:

- a) snaha o očistu jazyka od cizích prvků
- b) snaha o očistu jazyka od nespisovných výrazů
- c) snaha o očistu psaného jazyka od hovorových výrazů
- d) snaha o čistotu jazyka odstraněním neologismů

15. Za jazykově správný je označován jev, který se opírá o tato kritéria:

- a) noremnost, funkčnost, frekvence užívání
- b) systémovost, frekvence užívání, užívání v mluvených i psaných projevech
- c) noremnost, funkčnost, systémovost
- d) funkčnost, systémovost, frekvence užívání v každodenní komunikaci

VÝVOJ ČESKÉHO JAZYKA VE VZTAHU K VÝVOJI SPOLEČNOSTI

1. Doplňte text:

Staroslověnština byl první slovanský 1)..... jazyk vytvořený bratry 2)..... a , které pozval kníže Rastislav, aby pomocí srozumitelnějšího jazyka šířili křesťanství na 3)..... . Staroslověnština vznikla na základě 4)..... dialektu. První písmo, kterým se staroslověnština zapisovala, byla 5)..... , z níž se vyvinula zjednodušená 6)..... a z ní posléze 7)..... , dodnes používaná např. v Rusku. Staroslověnština vznikla v 8)..... století, nejstarší dochované písemné památky pochází až z 9)..... století. Narodil od češtiny, která se řadí mezi jazyky 10)..... slovanské, je staroslověnština jazykem 11)..... slovanským. V 11. století se jazykem literárních děl na našem území stává 12)..... . Ojedinělá česká slova v cizojazyčných textech jsou 13)..... , česky psané poznámky nebo překlady cizích slov se nazývají 14)..... . První souvislá česká věta je zapsána v základací listině 15)..... kapituly 16)..... pravopisem. Od konce 13. stol. začaly vznikat texty v 17)..... , např. duchovní písně 18)..... .

2. K jakým změnám ve vývoji češtiny a pravopisu došlo v následujících příkladech (v 9.–13. století)?

- a) dobrbjb > dobrý
- b) mešo > maso
- c) moře > moře
- d) dobraja > dobrá
- e) cas > czas

3. Doplňte text:

Ve 1)..... stol. se čeština vyvíjela díky společenskému vývoji, zejména za vlády panovníka 2)..... . V 15. stol. češtinu ovlivnila 3)..... revoluce. Kazatel a náboženský reformátor 4)..... provedl také reformu pravopisu a zavedl 5)..... pravopis.

4. K jakým změnám ve vývoji češtiny a pravopisu došlo v následujících příkladech (ve 14.–15. století)?

- a) múka > mouka
- b) miera > míra
- c) muoj > můj
- d) mužu > muži
- e) loviech > lovil jsem
- f) dvěma bratroma > dvěma bratry
- g) rzecz > řeč (původně tečky místo háčků)

5. Doplňte text:

K rozvoji humanistické češtiny přispěl vynález 1)..... . První tištěnou knihou na našem území byla 2)..... . Za vzor spisovné češtiny byl považován text 3)..... . Jan Blahoslav napsal 4)..... . Vícejazyčné slovníky vydával 5)..... . Autorem latinsko-českého slovníku, který shořel ještě před dokončením, byl 6)..... . Jazykem, který ovlivnil humanistickou češtinu, byla především 7)..... . Pravopis, který se v tomto období používal, se nazýval 8)..... .

6. Přepište následující příklady z bratrského pravopisu do současné podoby:

- a) prvnj
- b) mág
- c) owce
- d) tainost
- e) bratr y sestra
- f) geptiřka
- g) vstrnula
- h) cybule

7. Doplňte text:

V období baroka byla čeština pod velkým vlivem 1)..... (jazyk). Úředním jazykem se stala 2)..... . Snahy o očištění jazyka od cizích vlivů se označují jako 3)..... . Mezi jazykovědce tohoto období patří např. 4)..... , autor Čechořečnosti. Jedním z nejvýznamnějších autorů barokní literatury byl 5)..... , jehož dílo 6)..... však kvůli cenzuře mohlo vyjít až na počátku národního obrození.

8. Čeština v období národního obrození – spojte:

1) zrušení nevolnictví	A) Josef Dobrovský
2) jeden ze znaků národa	B) vzdalování psané a mluvené podoby češtiny
3) první profesor češtiny na univerzitě	C) Josef Jungmann
4) kodifikace a umělé obohacování češtiny	D) František Martin Pelcl
5) autor Zevrubné mluvnice češtiny	E) jeden z předpokladů národního obrození
6) ustálení normy spisovné češtiny	F) český jazyk – jazykové vlastenectví
7) autor Česko-německého slovníku	G) rozvoj umělecké literatury

9. Josef Dobrovský zavedl:

- a) rozlišování životnosti v mužském rodě
- b) kategorii vidu u sloves
- c) skloňování jmen podle vzorů
- d) duálové číslo

10. Slovní zásoba češtiny byla obohacována:

- a) přejímáním slov z jiných slovanských jazyků a z lidové řeči
- b) tvořením nových slov a přejímáním z němčiny
- c) přejímáním slov z germánských jazyků a ze staročeských textů
- d) tvořením nových slov a přejímáním zejména z románských jazyků

11. Analogická úprava pravopisu zahrnovala:

- a) psaní pouze měkkého *i* po *z* a *s*
- b) psaní pouze měkkého *i* po *c*
- c) psaní *i* nebo *y* po *s* a *z* podle vyjmenovaných slov
- d) psaní pouze měkkého *i* v přejatých slovech

12. Skladná úprava pravopisu zahrnovala:

- a) nahrazení písmena *w* písmenem *v*
- b) psaní *ej* místo *ey*
- c) nahrazení písmene β písmenem *s*
- d) nahrazení diftongu *ou* diftongem *ua*

13. Určete druh pravopisu a větu přepište do současné češtiny:

Yezero hladké v křowjch stinných zwučelo temně tagný bol.

ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA (FONETIKA A FONOLOGIE)

1. Fonetika je jazyková disciplína, která se zabývá:

- a) zvukovou stránkou jazyka
- b) stavbou české věty
- c) původem jazyka
- d) významem slov

2. Fonologie zkoumá:

- a) zvuky lidské řeči z hlediska jejich dorozumívací funkce
- b) vady řeči
- c) důvody vzniku řeči
- d) vznik hlásek

3. Spojte:

1) fonetika	A) zkoumá řečové vady a jejich nápravu
2) fonologie	B) nauka o spisovné výslovnosti
3) ortoepie	C) nauka o hláskách a jejich tvoření
4) ortofonie	D) nauka o fonémech
5) logopedie	E) nauka o správné výslovnosti hlásek

4. Hlasivky jsou uloženy v:

- a) ústech
- b) plicích
- c) hrtanu
- d) průduškách

5. Vyberte správné tvrzení:

- a) střední ucho tvoří kladívko, kleštičky a třmínek
- b) vnitřní ucho tvoří slimák
- c) vnější ucho tvoří boltec a zvukovod
- d) ucho se dělí na vnější a vnitřní

6. Co nepatří mezi artikulační orgány?

rtý – zuby – hlasivky – průdušky – nosní dutina – jazyk – horní čelist

7. Nejmenší zvuková jednotka lidské řeči je:

- a) slabika
- b) hláska
- c) vokál
- d) morfém

8. Hlávka schopná rozlišit význam slov nebo slovních tvarů je:

- a) konsonant
- b) morfém
- c) foném
- d) fón

9. Slovo „němý“ obsahuje hlávky:

- a) ň e m í
- b) n ě m í
- c) ň e m ý
- d) n j e m í

10. Které hlávky v následujících slovech jsou fonémy? Dokažte na příkladech:

POSTEL – KRÁSA – VLAK – MÁK

11. Přepište fonetickou transkripci:

důležitá zpráva, hradní stráž, povědomý muž, dětský pláč, kůl v plotě, výluka tramvaje, sběr bylin, shořet, vědomý, sníh, díky

12. Vypište české vokály – kolik vokálů má čeština?**13. Kolik grafémů odpovídá českým vokálům?****14. Ve kterých z následujících slov se vyskytují dvojhávky (diftongy)? Které jsou původní české?**

koule – kroužek – náušnice – pneumatika – neurvalý – naolejovaný – soutok – muzeum – nauka – sauna – touha – modrooký

15. Nakreslete a popište vokalický trojúhelník:**16. Souhlávky jsou:**

- a) tóny
- b) šumy
- c) vokály
- d) diftongy

17. Souhlávky se podle způsobu tvoření (artikulace) dělí na:

- a) závěrové, úžinové, hrtanové
- b) závěrové, polozávěrové, úžinové
- c) úžinové, závěrové, retozubné
- d) obouretné, zubodásňové, úžinové

18. V češtině neexistují souhlásky:

- a) obouretné
- b) zubodásňové
- c) retodásňové
- d) zadopatrové

19. Pouze znělé souhlásky jsou:

- a) d, t, š, ch
- b) m, n, c, h
- c) b, v, z, ž
- d) č, j, s, b

20. Vytvořte z následujících souhlásek znělostní páry. Které souhlásky jsou nepárové?

b, v, d, z, l, h, ž, r, g
s, k, m, t, p, f, š, j, ch

21. Která slova končí na otevřenou/zavřenou slabiku?

herečka, zpěvák, modelka, moderátor, hokejista, zástupce, král, letuška, soudce

22. Ráz je:

- a) hláska předcházející samohlásku na počátku slabiky
- b) hláska předcházející souhlásku na počátku slabiky
- c) je samostatný foném tvořící předěl
- d) samohláska na konci slova

23. Hlavní slovní přízvuk v češtině je:

- a) stálý na poslední slabice slova
- b) pohyblivý podle délky slova
- c) stálý na první slabice slova
- d) stálý na druhé slabice slova

24. Co je intonace?

25. Co je kadence?

26. Která kadence bude v následujících větách?

- a) Kde jsi včera byl a s kým?
- b) To se nikdo nedoví.
- c) Čí je to auto před domem?
- d) Máme nového souseda.
- e) Martin mi poslal e-mail?
- f) Martin mi poslal e-mail.
- g) Pošli mi ten slibovaný e-mail!
- h) Ať už je konečně léto!

27. Určete spisovnou výslovnost samohlásek – jejich kvantitu:

_kol, rohl_k, vidíš_j, vid_m_j, p_vo, pros_m, kluc_, botn_k, v_bec, uč_m se, dol_a nahor_,
v_j_mechný př_pad, nepop_ratelný d_kaz, p_jdou dom_, v_či nám, douf_m v naš_výhru

28. Jak vyslovíte souhlásky v těchto slovech? Odůvodněte případné změny:

vůz, sníh, loď, plod, důkaz, trh, vzkaz, páv, ping pong, zkouška, shoda, zpráva, zpívat, muž, kdo

29. Ve kterých případech je nutné řádně vyslovit hlásku/obě hlásky j?

nejjistější způsob, jsem tu rád, jdeme k vám, jmenuji se Jana, kdo jste, nejjasnější král, přišli jsme včas, pojdte k nám, viděli jsme tě, nejjednodušší příklad

30. Ve kterých slovech je třeba vyslovit obě zdvojené souhlásky?

půllitr, racci, měkký, nejjistější možnost, ranní, Anna, poddaní nejjasnějšího pana krále, okenní rám, panna, vinný ocet, leccos, rozzlobený muž, kamenný most, trojjedinost Boha, nejvyšší stupeň, ulomme tu větev, v pecce, rozzářený úsměv, trojjazyčný slovník, sušší, každodenní, bezzubý, oddrolit, bezejmenný, kukaččí

31. Ve kterých případech můžeme zjednodušit výslovnost souhláskové skupiny?

dětský, lidský, dcera, babiččin, kostka, tlustší, švestka, mladší, vlašský, městský, slezští, pařížští

32. Jaká je spisovná výslovnost následujících slov?

vítězství, tkanička, jablko, řemeslník, slupka, vezme si, čtvrtek, lepší, sedm, činnost, lžička, velryba

33. Jaká je spisovná výslovnost následujících přejatých slov?

inkoust, kurs, plakát, demokracie, dyslexie, existovat, femininum, literatura, téma, tematický, citron, disharmonie, frekvenční, pluralismus, disertace, schéma, schematický, dieta, režisér, universita, filosofie, rutina, diva, viceprezident, praxe, detail

GRAFICKÁ STRÁNKA JAZYKA

Vyjmenovaná slova

Ii str.
Yy 38

Doplňte i/y, í/ý:

Vyjmenovaná slova po „b“ a slova příbuzná

1. B_strý člověk b_b_val věděl, jak dopravit b_ka do Kob_lis. Ob_vatelům nezb_valo nic jiného než odevzdat dob_tek i náb_tek. Když nab_dete pušky, nesmíte zapomenout ji nab_t. Při dob_vání hradu b_lo nutné zb_t strážce. V B_džově opět starosta odb_l svou práci. Před cestou do Přib_slavi si Zb_něk dob_l mob_lní telefon. Neb_jte se tím b_dlem! Bab_čka dbala na ob_čeje. Našli jsme b_lí s b_lými květy. Kolem b_střiny rostly vzácné b_liny.

2. Přib_ješ ten hřeb_k na pověšení zrcadla? V této kapitole se zab_váme pohybem tektonických desek. Když je lichý počet, vždycky někdo přeb_vá. Odb_jej ten míč raději „bagrem“. Odb_tá práce je vlastně zb_tečná. Dlouhý, Široký a B_strozraký nemuseli dob_t hrad, aby našli princeznu. B_lí tygři porazili Spartu na nájezdy. B_zon není zvíře typické pro české prostředí, na rozdíl od b_ka. Dřívější Dob_tčí trh se dnes jmenuje Karlovo náměstí. Mezi sb_rané léčivé b_liny patří i zlatob_l. Nezapomeň si nab_ječku na telefon.

3. Bab_lon, b_atlon, b_enále, b_cykl, b_stro, b_lingvismus, b_ografie, b_zantský, b_zon, b_rokracie, B_skajský záliv, b_laterální, b_bliografie, b_liár, b_zarní, amb_valentní, Lib_e, je to nab_lední

Vyjmenovaná slova po „f“ a slova příbuzná

1. Připravte se na test z f_ziky. F_zikální zákony fungují v celém vesmíru. F_ky jsou pro Čechy stále ještě exotické ovoce. Kup Kamile k svátku Toff_fee. Venku f_čí studený vítr. Karla přišla na party naf_ntěná jako vždy. Matematické, f_zikální a chemické tabulky budete potřebovat po celé studium. F_nové remizovali s Nory 3:3. Lukášova f_rma vyhlásila bankrot. Česká f_lharmonie koncertuje po celém světě. Státní def_cit se zvýšil o 2 %. Rychlovlaky f_čí krajinou. Jaká je def_nice inf_nitivu? Matematicko-f_zikální fakulta umožňuje stáže zahraničním studentům. Musím začít sportovat, nemám žádnou f_zičku.

2. f_zkultura, f_asko, F_lištín, raf_nerie, f_ligrán, f_liálka, f_zioterapeut, f_gurka, f_lé, f_nta, f_ží, f_flena, def_lé, f_latelie, f_ziologie, f_tobiologie, f_zická námaha, f_lmový trik, F_ladelfie, f_lantrop, f_kus, f_xace, f_alka, f_ltr, f_lozofie, f_lologie

Vyjmenovaná slova po „l“ a slova příbuzná

1. Díky médiím se provalil nesl_chaný skandál v nejvyšších pol_tických kruzích. Poslední dny školního roku pl_nuly nezvykle pomalu. L_tovali jsme, že jsme nemohli jet také do Vol_ně. Na první pohled je to jistě l_bivé umění. Z našeho výzkumu vypl_vá, že nejobl_benější pizzou Čechů je capricciosa. V plavkách a na l_žích s davem asi nesp_l_neš. Tvoje l_čení zápletky mě přimělo si knihu přečíst. L_žařský areál na L_sé hoře se otevírá v l_stopadu. Necháme si uml_t kávu v novém ml_nku. Použij na zátop sl_sované pil_ny. Čokoláda s l_skovými oříšky se na jazyku jen rozpl_vala. L_čené střevíce jsou neodmysl_telně spojené s knížetem Přemyslem.

2. Tato látka se vyskytuje jen v pl_nném skupenství. „Sl_nout“ znamená být proslulý nějakou svou vlastností. Nepl_tvejte jídlem! Pl_šových zvířátek nemá dítě nikdy dost. Stavbu zdobí vl_s s historickým rel_éfem. Štěně se l_sá ke svému páničkoví. Čaj z l_šejníku je dobrý na hlasivky. Zkoušeli jste, jak chutná pel_něk? Domácím zvířatům se v zimě dávala l_zat sůl. Bl_ská se na lepší časy. V nervozitě člověk pol_ká naprázdno. Na svatbu pozvali jen bl_zké přátele. Pes vidí, že jíme, a sl_tná. Do herbáře se dávají vyl_sované byl_ny. Takovou historku jsem ještě nesl_šel.

3. l_rika, l_noleum, Ol_mp, l_kantropie, l_nie, pol_klinika, l_mfatické uzl_ny, l_žina, l_chva, sl_nula krásou, l_cousy, L_tva, L_tomyšl, l_ceum, ol_garcha, l_lek, l_noryt, l_liput, l_ngvista, l_turgický obřad, L_bérie, l_lie, l_tera, l_nčovat, L_bye, vl_s, l_ra, l_citovat

Vyjmenovaná slova po „m“ a slova příbuzná

1. Sm_čka kolem zloděje vzácných m_ncí se stahuje, num_smatici mohou být klidní. M_šák M_ckey oslavil už 90. narozeniny. Nem_ř na mě tím prakem, Davide. Do oka mi padlo sm_tko. Zam_kejte dveře! Zm_lená neplatí. Mládě labutě nemá peří, jen chm_říčko. Měli bychom tu chalupu nejdříve pořádně vysm_čit. Přesouvali jsme se hlem_ždím tempem. To musí být nějaká m_lka. Kocour není doma a m_ši mají pré. M_val Eda se rád koupal v m_dlinkách. M_val potom vždy lepší náladu. Tento nešvar musíme vym_tit. Nedom_kavost chlopně může být závažný zdravotní problém. Na tělocviku jsme se učili vým_k. Máte nějaké nám_tky? M_slivec se zam_slel nad osudem hm_zožravců. Nachom_tli jsme se k vym_tání dábla. Zam_šlená oprava divadla byla odložena. Předplatil jsem si časopis „Svět m_slivosti“. Nezapomeň omáčku často m_chat. Přišel Adam se spásnou m_šlenkou.

2. Dům_slný rytíř don Quijote bude vždy bojovat s větrnými mlýny. Hajný M_kovec nevystupuje ve hře Hospoda na m_tince, ale ve hře Němý Bobeš. M_str Jesenius prý spolupracoval s katem Janem M_dlářem. Žádost o m_mosouzení vyrovnání byla zam_tnuta. Cesta horským průsm_kem není v zimě bezpečná. Zam_sli se a teprve potom jednej. Neom_lný z nebe nespádl. Sára je nam_šlená, m_slí si o sobě jen to nejlepší. Poslední m_stnost ještě není om_tnutá. Slovo „manželka“ vzniklo přesm_čkou ze slova „malženka“. V Litom_šli otevřeli akvárium se sum_ši. Chanel N° 5 je sm_slná vůně. Ve Vysokém M_tě se koná m_slivecký bál. Karel Sm_czek je režisérem filmu „Sněženky a machři“. Televize Prima připravuje seriál „Bláznivé sm_čce“ z prostředí České filharmonie.

3. Křesom_sl, m_kina, m_krokosmos, m_xér, m_kolog, m_stika, m_norita, m_sionář, m_lénium, m_stífkace, M_kény, m_mika, em_grant, m_steriózní, m_gréna, m_litantní, m_tologie, m_grace, infarkt m_okardu, kámen m_lník (od míle), m_s Dobré naděje

Vyjmenovaná slova po „p“ a slova příbuzná

1. Na zásah v P_šelích jsme vyslali naše nejlepší p_rotechniky Pepu Červeného a Jardu Modrého, kteří si jako vždy losovali, kdo bombu zneškodní. P_roman P_tr je závistivě sledoval zpovzdálí. P_šná princezna se nakonec polepšila. Brouk P_tlík vždy všechno ví a všechno zná. Sochy z p_skovce nejsou tak odolné jako sochy z mramoru. Obraz „Sp_cí Venuše“ je vystaven v Galerii starých mistrů v Drážďanech. Sudokop_tníci a lichokop_tníci přijdou na řadu v příští hodině biologie. Klop_tavá chůze prozrazovala, že je v lehce podnap_lém stavu. Když up_r odletěl oknem do noci, na krku oběti se zatřp_tila kapička krve. Ve vzduchu zavoněl p_tralon. Sportovním náčiním rytířů byly na turnajích kop_a štít. Růženka se p_chla do prstu a usnula. Ten roztržený pap_r slep_š. P_žamová party se vydařila. Kniha o p_rátech byla nap_navá. Vždyť je to ještě p_skle! Mám alergii na různé druhy p_lů.

2. P_rát Jack Sparrow musí p_kat za krádež p_tle plného zlata. Teď p_káš ty, já se jdu schovat. Jitrocel kop_natý se vyskytuje zejména v okolí Chrop_ně. Jára Cimrman platil v Café Louvre za největšího p_jana. P_cha předchází pád. Markéta P_skatá získala svou nelichotivou přezdívku neprávem. Egypťské p_ramidy patří mezi sedm divů světa. Nejlepší je začít od p_ky. Petra má takový p_sklavý hlas a p_chlavý pohled. Jak by se jmenovalo mládě ptakop_ska – „ptakop_sče“, nebo „ptakop_sek“? Teď zp_tuj svědomí a příště buď p_lnější. Sp_klenci kuli p_kle proti panovníkovi. Kvetoucí orchideje lákají včely k op_lování. Musím si op_lovat příliš dlouhé nehty. Nejmenší netop_ři žijící u nás váží jen 3,5 g. Slep_š na své cestě trávou narazil na houbu p_chavku. Učeš se, ať nejsi taková rozčep_řená.

3. P_thagoras, p_rotechnik, p_zza, P_gmalion, ep_log, ep_ka, ep_teton, Thermop_ly, p_ng-pong, p_žmo, p_žamo, p_kantní, p_onýr, Sp_tihněv, p_lony, p_eta, p_gment, p_raňa, p_ramida, p_peta, p_ktogram, p_rát, p_kolík

Vyjmenovaná slova po „s“ a slova příbuzná

1. U města S_slov vlivem sucha vyschla řeka. Můj os_řelý s_novec včera šlápl na s_sla. Pod us_chající os_kou cosi zas_čelo. Za s_chravého počasí děs_vě s_pám. Zámek S_chrov býval s_dlem šlechty. Můj oblíbený nemá_tý pokrm jsou s_rečky, ale málokdy mě zas_tí. K večeři nám maminka udělala s_rovou pomazánku a nalila pomerančový s_rup s vodou. Při manipulaci s kyselinou s_rovou je potřeba velké opatrnosti. S_rová zelenina a s_rová mísa mě pos_lily. Zlos_n páchl s_rou. Os_vo se vys_palo ze s_ta. Nas_pala jsem s_korám čerstvé zrní. Měl po těle os_pky. Strom byl obs_pán nádhernými květy. S_gnatářem Charty 77 byl i Pavel Kohout. Bábovka je pos_paná cukrem. To je pěkná s_čarna, co jste provedli. Nes_sli si tady ty bonbony jen pro sebe. Musíme se před cestou pos_lnit. Nes_muluj příušnice a upaluj do školy. Při výslovnosti s_kavek si nesmíte šlapat na jazyk.

2. Kyselina s_rová je s_lná dvojs_tná kyselina. Dětem s_rky do rukou nepatří. S_dlišťe Ďáblice ve skutečnosti leží na území Kobylis. S_cilská sopka Etna je stále činná. Dej si s_rečky a nes_čkej, že tě s_ry nezas_tí. Rodina Miseroni měla v Praze vyhlášenou brus_rnu dražokamů. S_vá holubice se us_dlila na vrbě. S_mpatický s_ček se seznámil se_skorou koňadrou v s_chrovském parku. S_réna odstartovala s_ivestrovské oslavy. Magnetické pole se znázorňuje magnetickými s_ločarami. Z přes_pacích hodin se vys_pal písek. Napětí v_s_ti neustále kolísá. Z letadla jsme pozorovali horský mas_v z ptáčích perspektivy. S_pky jsou zas plné obilí. Olejové barvy zas_chají pomalu. S_tý hladovému nevěří. To maso bylo s_rové! S_pe z rukávu jeden bonmot za druhým. Zes_l prosím televizi. S_tem zkoušek prošlo jen 60 % studentů. Transs_bířská magistrála byla postavena za 26 let.

3. s_gnál, s_mposium, s_ndikát, s_stém, s_mptom, mas_v, S_byla, s_r Anthony, s_gnatura, S_ngapur, s_mfonie, s_nagoga, s_nchronní, s_ran amonný, S_bíř, s_mpatický, S_najský poloostrov, s_ntéza, as_metrie, as_ndeton, s_ntax, s_lon

Vyjmenovaná slova po „v“ a slova příbuzná

1. V_díš mě? V_padáš nezv_kle v_čerpaně. Kousej a nepřežv_kuj. Kde máte lyže, mistře V_chře? Nejsem jasnov_dec. Člověk prý přiv_kne všemu. Napůl v_v_klaný zub mě začal bolet. V_jeli jsme autem až k chatě Pov_dří. V_dáme se do v_ru velkoměsta. Léčba záv_slosti je obv_kle dlouhodobá záležitost. Při návštěvě Říma jsme v_děli kromě vykopávek v_těžné sloupy, památník V_ttoria Emanuela a nev_nechali jsme ani v_lu Farnese v_městečku Caprarola. V_věska obchodu v_sí už jen na dvou skobách. V_suté zahrady královny Semiramis se nedochovaly. Nedělej cav_ky. Četli jste „Baladu o v_kýřníkoví“? Zkouška z lingv_stiky je pov_nná. V_padá v_žile. V polední v_hni se téměř v_pařila i voda z bazénku. Na chalupě ve V_sce si v_stačíme sami. Sundej z šatů v_sačku. Ve v_tríně byly v_stavené v_brané kousky v_dešské keramiky. Meteorologové v_dali v_strahu kvůli silnému větru pro oblast V_sočiny. Kodex v_šehradský patří k v_znamným památkám české knižní kultury. Hráč si zapomněl polovinu v_stroje v_šatně.

2. V_jimky potvrzují prav_dlo. Cliff div_ng je disciplína, při které se skáče z velkých v_šek do vody. Nev_skakuj si na mě. Z v_žky kostela zněly zvony. Mláděta vlka v_la na měsíc. Už jsem byl rozhodnutý, ale Marek mě svými argumenty zv_klal. Zv_kl si na v_skání ve vlasech a teď ho vyžaduje každý večer. V_tek nás všechny přev_šuje svou v_chytralostí. Kromě toho je v_nalézavý, vždy v_myslí nezv_kle originální řešení. 15. června si všichni V_tové mohou vzájemně blahopřát. Užovka se sv_nula do klubička. Letos oslavíme v_ročí v_těžné bitvy u Sodoměře. V pohádkách se postavy většinou psychologicky nev_v_jí. Jablečný záv_n voněl až k v_chodu z pekárny. Stále platí presumpce nev_ny. Zpov_kaní Pražáci protestovali proti dopravní uzav_rce. Skupina V_sací zámek bude mít koncert ve V_škově. V_tr zdv_hl z podlahy prach, který začal v_řit po pokoji. Ov_nula si kolem krku hedvábný šátek a sledovala záv_stivé pohledy. V_sutý most má větší nosnost než starý most. Musíme v_mýtit špatné náv_ky. Závěrečná část v_cviku probíhá s kompletní v_zbrojí.

3. v_rus, av_zo, rav_oli, v_trína, V_iking, utrakv_sta, V_mar, Ov_dius, inkv_zice, v_něta, v_brace, v_komt, v_zážistka, v_kýř, V_mperk, V_sla, grav_tace, slovesný v_d, ev_dence, v_tamin